

Ranking of Essential and Common Components in Crisis Management and Strategic Management

Mohammad Nikseresht ^{1*}

¹ Department of Crisis Management, Faculty of Social Sciences, Command and Staff University of the Islamic Republic of Iran Army, Tehran, Iran.

**Correspondence: Mohammad Nikseresht (Erfan_ilia_102@yahoo.com)*

Received: May 4, 2025

Accepted: August 5, 2025

Published: September 4, 2025

Abstract

Crisis management is a relatively new science in management sciences, especially in Iran. Another management science is strategic management, which is mostly considered to be related to economics and financial companies. Research has been conducted on the relationship between crisis management and strategic management; however, many researchers still consider these two fields to be distinct. Comparison of the mean of the research variables with the mean value of the one-sample t-test and the Friedman ranking test was performed using SPSS software. The statistical population of this study consisted of 30 specialists from these two fields, who were purposefully selected (experts). After analysis and review, the strategic management components were ranked with those same components in crisis management. In the ranking conducted for the components of "strategic management", the Chi-square statistic of the Friedman test was 237.17, and the corresponding significance value was obtained to be less than 0.05 (0.045). The components of communication with an average rank of 6.183, interaction with an average rank of 6.083, and execution with an average rank of 5.800 are ranked first to third, and in the ranking conducted for the components of "crisis management", the Chi-square statistic of the Friedman test is 265.14 and the corresponding significance value is greater than 0.05 (0.113). The components of planning, with an average rank of 6.000, feedback, with an average rank of 5.983, and risk, with an average rank of 5.917 are ranked first to third.

Keywords: Strategic Management, Crisis Management, Common Essential Components Ranking.

Citation: Nikseresht, M. (2025). Ranking of Essential and Common Components in Crisis Management and Strategic Management. *Modern Studies in Management & Organization*, 2(2), 85-111.

Publisher's Note: JMSMO stays neutral with regard to jurisdictional claims in published material and institutional affiliations.

Copyright: Authors retain the copyright and full publishing rights. This article is an open access article licensed under the [Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Extended Abstract

Introduction

In today's complex and turbulent business environment, organizations face unprecedented challenges including rapid technological change, intense competition, natural disasters, and global pandemics. These disruptions threaten organizational survival and success, necessitating systematic and forward-looking management approaches (Mazloumi, 2014; Jaques, 2010). Two critical management domains have emerged as cornerstones for ensuring organizational sustainability and adaptability: strategic management and crisis management. Strategic management provides a comprehensive framework for formulating, implementing, and evaluating strategies to achieve long-term organizational objectives (Danaeifard & Nasiri, 2011). Concurrently, crisis management has evolved from a reactive operational response to a systematic discipline encompassing prediction, prevention, preparedness, response, and recovery (Nateghi-elahi, 2000).

Despite the conceptual synergies between these fields—including shared emphasis on environment, stakeholders, and top management—a significant research gap exists in understanding the integration and prioritization of their common components (Damnayi, 2012). While crisis management research has predominantly focused on technical and operational aspects such as structural reinforcement, safety, and emergency relief (Mollaei, 2021), systematic comparative studies examining the essential shared components between strategic management and crisis management remain scarce. This study addresses this gap by identifying and ranking the fundamental components common to both disciplines. Specifically, this research aims to determine the importance and priority of each common component from the perspective of experts in both fields. The findings provide a roadmap for managers and organizational planners to allocate resources more consciously and enhance organizational resilience and effectiveness in complex and critical conditions.

Theoretical framework

Strategic management, defined as a comprehensive and systematic process, encompasses environmental analysis, strategy formulation, implementation, and evaluation (Hitt et al., 2007; Robbins & Coulter, 2012). This approach emphasizes monitoring opportunities and threats while leveraging internal strengths and weaknesses (Hunger & Willen, 2005; Zeqiri, 2010). The four-stage process includes situation analysis, strategy formulation, implementation, and control (Taghvaei & Alizadeh, 2012). Recent studies highlight the increasing importance of dynamic, future-oriented, and contingency-based thinking in addressing contemporary organizational challenges (Zabihi & Simaei, 2013).

Crisis management, defined as a systematic observation and analysis of crises to prevent occurrence or mitigate impacts (Nateghi-elahi, 2000), encompasses preparation, rapid relief, and recovery (Foster & Wuorinen, 1976). The crisis lifecycle comprises four stages: detection/prevention, planning/preparation, response/containment, and recovery/learning (Meyers, 1986; Fearn-Banks, 2011). Contemporary research emphasizes the non-linear, overlapping nature of crisis management processes (Shahin et al., 2023). Mitroff (2005) and colleagues identify six shared characteristics between crisis and strategic management: emphasis on environmental relations, complex stakeholder involvement, top management engagement, organization-wide impact, stable pattern description, and emergent processes. Chong (2004) positions crisis management as an emergency component of strategic management, suggesting that managers who integrate crisis management into their strategic responsibilities significantly reduce organizational vulnerability. Rahimnia and Loghmani (2013) argue that crisis management complements strategic management, enhancing its capability and effectiveness.

Methodology

This applied research employed a descriptive-survey design with an analytical approach. The statistical population comprised experts and specialists in strategic management and crisis management. Using purposive (judgmental) sampling, 30 experts were selected based on established criteria for expert-based research (minimum 25-30 participants) (Dalkey, 1969; Delbecq et al., 1975). Inclusion criteria required a master's degree or higher in management-related fields, minimum five years of work or teaching experience in strategic management or crisis management, and at least one peer-reviewed publication in the research domain.

Data collection employed a researcher-developed questionnaire, designed through three stages: literature review identifying ten common components (SWOT, Mission-Vision, Goals, Execution, Risk, Planning, Communication, Feedback, Interaction, and Mediating variables); questionnaire development across three sections (strategic management components, crisis management components, and the impact of strategic management on crisis management); and validation using a five-point Likert scale. Content validity was confirmed through review by five academic experts and specialists, while reliability measured via Cronbach's alpha yielded 0.87 for the overall questionnaire, indicating satisfactory internal consistency. Data were collected both in-person and electronically, with 30 usable questionnaires returned from 35 distributed (86% response rate). Analysis employed SPSS version 26, utilizing descriptive statistics (frequency, percentage, mean, standard deviation, skewness, and kurtosis) and inferential statistics including one-sample t-tests and Friedman ranking tests.

Discussion and Results

The one-sample t-test results revealed that all ten components in both strategic management and crisis management domains demonstrated mean values significantly higher than the theoretical mean of 3 (Sig. = 0.000). This finding indicates that from the experts' perspective, all components hold substantial importance in both fields, confirming their essential role across both management domains. The Friedman test for strategic management components showed significant differences ($\chi^2 = 17.237$, Sig. = 0.045), with Communication (mean rank = 6.183), Interaction (6.083), and Execution (5.800) ranking highest. This aligns with previous research emphasizing the critical role of communication and interaction in strategic processes (Danaeifard & Nasiri, 2011; Zabihi & Simaei, 2013), and highlights execution as the most challenging phase (Rahimnia & Lohmani, 2013). Conversely, Goals (4.367) and Risk (5.067) ranked lowest, potentially reflecting experts' perception that these components are relatively well-established and conventional compared to the more dynamic and human-centric elements prioritized in today's complex environment. For crisis management components, although the Friedman test did not reach statistical significance ($\chi^2 = 14.265$, Sig. = 0.113), Planning (6.000), Feedback (5.983), and Risk (5.917) achieved the highest mean ranks. This pattern corroborates existing literature emphasizing planning as foundational to effective crisis management (Chong, 2004), feedback and learning as essential improvement mechanisms (Nateghi-elahi, 2000), and risk management as the core of crisis prevention (Mazlumi, 2014). Notably, Communication (4.883) and Interaction (4.633) ranked lowest, suggesting that experts prioritize proactive preventive components over in-crisis response mechanisms, reflecting the "prevention is better than cure" philosophy. The comparison reveals intriguing contrasts: Communication ranks first in strategic management but ninth in crisis management, while Planning ranks first in crisis management but seventh in strategic management. Similarly, Risk ranks ninth in strategic management but third in crisis management. These differences underscore that while the ten components are shared across both domains, their relative weight and importance differ fundamentally due to the distinct nature of each field—strategic management adopting a proactive,

offensive approach focused on growth and development, while crisis management assumes a defensive, reactive posture focused on survival and continuity.

Conclusion

This study confirms that while ten fundamental components are shared between strategic management and crisis management, their prioritization differs significantly across domains. Strategic management prioritizes Communication, Interaction, and Execution, emphasizing human, collaborative, and operational aspects. Crisis management prioritizes Planning, Feedback, and Risk, reflecting a systematic, preventive orientation. These differences stem from the distinct nature of each field—strategic management focuses on growth-oriented, proactive strategies, while crisis management concentrates on survival-oriented, reactive responses. Nevertheless, all components remain critically important in both domains, and organizations must adopt an integrated approach combining both perspectives. As Mitroff (2005) emphasizes, organizations that integrate crisis management into their strategic processes demonstrate greater resilience and sustainability. Ultimately, this research demonstrates that strategic management and crisis management are inseparable and complementary, requiring unified, balanced managerial approaches for organizational success.

Declarations

Author Contributions (CRediT taxonomy)

All authors have participated in this research in equal proportion.

Funding Statement

This research received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors. The publication of this article as an open-access work and the article processing charges (APCs) were covered by the authors. The funders had no role in the study design, data collection and analysis, decision to publish, or preparation of the manuscript.

Ethical approval

Written informed consent was obtained from the individuals for their anonymized information to be published in this article.

Authors' AI Use Statement

The authors declare that no artificial intelligence (AI) tools were used in the preparation of this manuscript for writing, analysis, or data generation. All content is the result of the authors' own human effort and judgment.

Conflict of interest

The authors declare that they have no known competing financial interests or personal relationships that could have influenced the work reported in this paper.

Data Availability Statement

The data that support the findings of this study are available from the corresponding author upon reasonable request.

مطالعات نوین در مدیریت و سازمان

سال دوم، شماره دوم، تابستان ۱۴۰۴ - صفحه ۸۵-۱۱۱

مقاله پژوهشی

دسترسی آزاد

رتبه‌بندی مؤلفه‌های اساسی و مشترک در مدیریت بحران و مدیریت استراتژیک

محمد نیک سرشت ^{ID}*

^۱ گروه مدیریت بحران، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول: محمد نیک سرشت (Erfan_ilia_102@yahoo.com)

تاریخ انتشار: ۱۳ شهریور ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۴ مرداد ۱۴۰۴

تاریخ دریافت: ۱۴ اردیبهشت ۱۴۰۴

چکیده

مدیریت بحران علم نسبتاً جدیدی در علوم مدیریت مخصوصاً در کشور ایران است. یکی دیگر از علوم مدیریت، مدیریت استراتژیک است که بیشتر آن را وابسته به علم اقتصاد و شرکت‌های مالی می‌دانند. درباره ارتباط مدیریت بحران و مدیریت استراتژیک پژوهش‌هایی انجام شده ولی هنوز یک سری از محققان این دو رشته را جدا از هم می‌دانند. مقایسه میانگین متغیرهای تحقیق با مقدار متوسط از آزمون میانگین t تک نمونه‌ای و آزمون رتبه بندی فریدمن با استفاده از نرم افزار SPSS انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش ۳۰ نفر از متخصصان این دو رشته بودند و به صورت هدفمند (خبرگان) انتخاب گردید. پس از تحلیل و بررسی، مؤلفه‌های مدیریت استراتژیک، با همین مؤلفه ها در مدیریت بحران مورد رتبه بندی قرار گرفتند. در رتبه بندی انجام شده برای مؤلفه‌های «مدیریت استراتژیک»، آماره کای اسکور آزمون فریدمن برابر ۱۷/۲۳۷ و مقدار معناداری متناظر با آن کوچکتر از ۰/۰۵ (۰/۰۴۵) به دست آمده است. مؤلفه‌های ارتباطات با میانگین رتبه ۶/۱۸۳، تعامل با میانگین رتبه ۶/۰۸۳ و اجرا با میانگین رتبه ۵/۸۰۰ در رتبه‌های اول تا سوم قرار دارند و در رتبه بندی انجام شده برای مؤلفه‌های «مدیریت بحران»، آماره کای اسکور آزمون فریدمن برابر ۱۴/۲۶۵ و مقدار معناداری متناظر با آن بزرگتر از ۰/۰۵ (۰/۱۱۳) به دست آمده است. مؤلفه‌های برنامه‌ریزی با میانگین رتبه ۶/۰۰۰، بازخورد با میانگین رتبه ۵/۹۸۳ و ریسک با میانگین رتبه ۵/۹۱۷ در رتبه‌های اول تا سوم قرار دارند.

واژگان کلیدی: مدیریت استراتژیک، مدیریت بحران، رتبه بندی مؤلفه‌های اساسی مشترک.

استناد: نیک سرشت، محمد. (۱۴۰۴). رتبه‌بندی مؤلفه‌های اساسی و مشترک در مدیریت بحران و مدیریت استراتژیک. *فصلنامه مطالعات مدیریت و توسعه پایدار*، ۲(۲)، ۸۵-۱۱۱.

یادداشت ناشر: مطالعات نوین در مدیریت و سازمان در خصوص ادعاهای قضایی در مطالب منتشر شده و وابستگی‌های سازمانی بی‌طرف می‌ماند.

کپی‌رایت: کلیه حقوق این مقاله برای نویسندگان محفوظ است. این اثر یک مقاله دسترسی آزاد است که تحت مجوز Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) منتشر شده است.

DOI: [10.22034/jmsmo.2025.526368.1037](https://doi.org/10.22034/jmsmo.2025.526368.1037)

پایگاه مجله: <https://www.jmsmo.ir>

شاپای الکترونیکی: 3092-6920

مقدمه

در دنیای پیچیده و پرنوسان امروز، سازمان‌ها با محیط‌هایی مواجه‌اند که به سرعت در حال تغییر هستند. ظهور فناوری‌های نوین، تغییرات ناگهانی در قوانین و مقررات، رقابت فزاینده، بلایای طبیعی و حتی بیماری‌های فراگیر، همگی نمونه‌هایی از تلاطم‌هایی هستند که تداوم حیات و موفقیت سازمان‌ها را به چالش می‌کشند. در چنین فضای متلاطمی، دیگر شیوه‌های سنتی و واکنشی مدیریت پاسخگوی نیازها نبوده و سازمان‌ها به‌ناچار می‌بایست به‌منظور بقا و رشد، رویکردهایی نظام‌مند، آینده‌نگر و همه‌جانبه را در پیش گیرند. در این میان، دو حوزه مهم و تأثیرگذار مدیریت، یعنی «مدیریت استراتژیک» و «مدیریت بحران»، به‌عنوان ارکان اصلی تضمین‌کننده پایداری و انطباق‌پذیری سازمانی مطرح شده‌اند (Mazloumi, 2014; Jaques, 2010).

مدیریت استراتژیک، به‌عنوان یک رویکرد کل‌نگر، فرایندی جامع متشکل از تدوین، اجرا و ارزیابی راهبردها است که سازمان را در مسیر تحقق اهداف بلندمدت خود هدایت می‌کند. این فرایند با تحلیل محیط درونی و بیرونی، به شناسایی نقاط قوت و ضعف و همچنین فرصت‌ها و تهدیدها پرداخته و چارچوبی برای تصمیم‌گیری‌های حیاتی سازمان فراهم می‌آورد (Danaeifard & Nasiri, 2011). از سوی دیگر، مدیریت بحران که در گذشته صرفاً یک واکنش عملیاتی به رویدادهای غیرمترقبه تلقی می‌شد، امروزه به‌عنوان دانشی نظام‌مند برای پیش‌بینی، پیش‌گیری، آمادگی، مقابله و بازیابی در مواجهه با رویدادهای مخرب تعریف می‌شود. این حوزه فراتر از یک اقدام اضطراری، بر ایجاد تاب‌آوری و تضمین تداوم فعالیت‌های سازمان در بحران‌های احتمالی تمرکز دارد (Nateghi-elahi, 2000).

با وجود آنکه مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران در دهه‌های گذشته به‌صورت موازی و عمدتاً مجزا از یکدیگر توسعه یافته‌اند، اما شواهد فزاینده‌ای نشان می‌دهد که این دو حوزه، در هم تنیده و مکمل یکدیگرند. مدیریت استراتژیک، از طریق ترسیم دورنمای روشن، تخصیص بهینه منابع و ایجاد فرهنگ سازمانی قوی، می‌تواند بستر مناسبی برای ارتقاء ظرفیت مدیریت بحران فراهم آورد. به‌عبارتی، یک سازمان با برنامه‌ریزی استراتژیک دقیق، می‌تواند بسیاری از بحران‌های بالقوه را پیش‌بینی و آن‌ها را از تهدید به فرصت تبدیل نماید. در مقابل، تجربیات و درس‌آموخته‌های حاصل از بحران‌ها، می‌تواند به‌عنوان یک بازخورد حیاتی، به اصلاح و به‌روزرسانی راهبردها و فرایندهای مدیریت استراتژیک کمک شایانی کند و آن را واقع‌بینانه‌تر و مقاوم‌تر سازد (Rahimnia & Loghmani, 2013; Hosseini & Damnai, 2012).

با این حال، علی‌رغم ارتباط مفهومی قوی و نقاط اشتراک قابل‌توجهی چون تأکید بر محیط، ذی‌نفعان و مدیریت ارشد، هنوز در میان محققان و مدیران درک یکپارچه‌ای از نحوه تعامل این دو حوزه و اولویت‌بندی مؤلفه‌های مشترک آن‌ها وجود ندارد (Damnaye, 2012). این شکاف دانشی، منجر به عدم استفاده بهینه از هم‌افزایی بالقوه بین این دو رشته مدیریتی شده و سازمان‌ها را در معرض خطر ناکارآمدی و ائتلاف منابع قرار می‌دهد. مرور پیشینه پژوهش نیز نشان می‌دهد که اغلب پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه مدیریت بحران، بر جنبه‌های عملیاتی و فنی نظیر مقاوم‌سازی، ایمنی و امدادرسانی متمرکز بوده‌اند و به‌ندرت به بررسی تطبیقی و رتبه‌بندی مؤلفه‌های اساسی آن با مدیریت استراتژیک پرداخته‌اند (Mollaei, 1400).

در این راستا، پژوهش حاضر با هدف پر کردن این خلأ دانشی و با رویکردی تطبیقی، به دنبال شناخت و رتبه‌بندی مؤلفه‌های اساسی و مشترک میان مدیریت بحران و مدیریت استراتژیک است. این مقاله در پی پاسخ به این سؤال اساسی است که در میان متخصصان این دو حوزه، هر یک از مؤلفه‌های مشترک از چه درجه اهمیتی برخوردار بوده و در هر یک از این دو نوع مدیریت، اولویت‌ها چگونه تعیین می‌شود. یافته‌های این تحقیق می‌تواند به عنوان نقشه‌راهی برای مدیران و برنامه‌ریزان سازمانی عمل کرده تا با تخصیص آگاهانه‌تر منابع و تمرکز بر مؤلفه‌های کلیدی، به یکپارچگی هرچه بیشتر این دو حوزه حیاتی دست یابند و تاب‌آوری و اثربخشی سازمان خود را در شرایط پیچیده و بحرانی ارتقاء بخشند.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مدیریت استراتژیک

مدیریت استراتژیک به عنوان یکی از حیاتی‌ترین حوزه‌های دانش مدیریت، فرایندی جامع و نظام مند است که سازمان را در مسیر تحقق اهداف بلندمدت خود هدایت می‌کند. هیت و همکاران^۱ (۲۰۰۷)، کارپنتر و ساندرز^۲ (۲۰۰۷) و رایبیز و کولتر^۳ (۲۰۱۲)، فرایند مدیریت استراتژیک را شامل مجموعه‌ای کامل از تعهدات، تصمیمات و اقدامات مورد نیاز برای یک سازمان به منظور رسیدن به رقابت استراتژیک و کسب بازده بالاتر از متوسط می‌دانند. به طور معمول، ورودی‌های استراتژیک از تجزیه و تحلیل محیط داخلی و خارجی مشتق شده و برای شکل‌گیری و اجرای استراتژی مؤثر ضروری هستند.

در تعریفی دیگر، مدیریت استراتژیک عبارت است از: بررسی محیط (داخلی و خارجی)، تدوین استراتژی (برنامه‌ریزی بلندمدت یا استراتژیک)، اجرای استراتژی، ارزیابی و کنترل. بنابراین، مدیریت استراتژیک بر نظارت و ارزیابی فرصت‌ها و تهدیدهای خارجی در سایه توجه به نقاط قوت و ضعف یک سازمان تأکید دارد (Hunger & Willen, 2005). زکیری^۴ (۲۰۱۰) نیز مدیریت استراتژیک را مجموعه‌ای از تصمیمات اخذ شده از سوی مدیریت برای تعیین اهداف بلندمدت سازمان و ابزاری برای دستیابی به این اهداف قلمداد می‌کند.

فرایند مدیریت استراتژیک را می‌توان به چهار مرحله اصلی تقسیم کرد: (۱) تحلیل وضعیت و بررسی محیطی، (۲) تعیین و تدوین استراتژی، (۳) پیاده‌سازی و اجرای استراتژی، و (۴) کنترل و ارزیابی استراتژی‌ها (Taghvaei & Alizadeh, 2012). دانایی فرد و نصیری^۵ (۲۰۱۱) تأکید دارند که مدیریت استراتژیک شامل رصد محیطی (خارجی و

^۱ Hitt et al.

^۲ Carpenter & Sanders

^۳ Robbins & Coulter

^۴ Zeqiri

^۵ Danaeifard & Nasiri Danaeifard & Nasiri

داخلی)، تدوین اهداف بلندمدت، پیاده‌سازی، ارزیابی و کنترل استراتژی می‌باشد. موضوعاتی که در مدیریت استراتژیک مطرح می‌شود شامل برنامه‌ریزی استراتژیک، رصد محیطی و تجزیه و تحلیل صنعت است. با توجه به تغییرات محیطی که در حال حاضر شتاب زیادی به خود گرفته و پیچیده‌تر شدن تصمیمات سازمانی، لزوم به کارگیری برنامه‌ریزی جامع برای مواجهه با این گونه مسائل بیش از پیش ملموس می‌شود (Zabihi & Simaei, 2013). مدیریت استراتژیک با تکیه بر ذهنیتی پویا، آینده‌نگر، جامع‌نگر و اقتضایی، راه حل بسیاری از مسائل سازمان‌های امروزی است. پایه‌های مدیریت استراتژیک بر اساس میزان درکی است که مدیران از شرکت‌ها و عوامل محیطی متعدد دارند و این عوامل، تعیین‌کنندگان موفقیت تجاری در دنیای امروز هستند.

مدیریت بحران

مدیریت بحران علمی کاربردی است که با مشاهده نظام‌مند و تحلیل بحران‌ها، به دنبال ابزاری برای پیش‌گیری، کاهش اثرات، آمادگی، امدادسانی و بهبودی اوضاع است (Nateghi-elahi, 2000). فاستر و وورینن^۱ (۱۹۷۶) آن را مجموعه فعالیت‌های اجرایی، مدیریتی و سیاسی در جهت نجات، کاهش خسارت، حفظ ارتباطات، محیط زیست و بازسازی تعریف کرده‌اند.

در ادبیات علمی، مدیریت بحران فرایندی چندمرحله‌ای در قالب چرخه حیات بحران است که چهار مرحله دارد: (۱) شناسایی و پیش‌گیری، (۲) برنامه‌ریزی و آمادگی، (۳) پاسخ‌گویی و مهار، و (۴) بازیابی و یادگیری (Meyers, 1986; Fearn-Banks, 2011). این مراحل در عمل همپوشانی داشته و غیرخطی هستند.

کراندال و همکاران (Crandall et al., 2013) مدلی چهارفازی شامل بررسی چشم‌انداز، برنامه‌ریزی استراتژیک، مدیریت بحران و یادگیری سازمانی ارائه داده‌اند که بر تفکیک چشم‌انداز داخلی (کارکنان و فرهنگ) و خارجی (ذینفعان، مشتریان، نهادها) تأکید دارد.

پژوهشگران معاصر بر غیرخطی و همپوشان بودن مدیریت بحران تأکید دارند. شاهین و همکاران^۲ (۲۰۲۳) در پژوهشی در یک شرکت نفتی ایران، ۴۷ عنصر را در هفت عامل (پیش، حین، پس و ترکیب‌های آنها) شناسایی کردند که نشان‌دهنده همپوشانی قابل توجه مراحل است.

ارتباط مفهومی مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران

ارتباط میان مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران، از مباحث کلیدی ادبیات مدیریت معاصر است. میتراف^۳ (۲۰۰۵) و همکارانش بر یکپارچگی این دو حوزه تأکید دارند و شش وجه اشتراک آنها را شامل تأکید بر روابط با محیط، حضور ذینفعان پیچیده، درگیری مدیریت ارشد، تأثیر بر کل سازمان، توصیف الگوی ثابت و نمایانگر فرایندهای نوظهور می‌دانند.

¹ Foster & Wuorinen

² Shahin et al.,

³ Mitroff

چانگ^۱ (۲۰۰۴) مدیریت بحران را بخش اضطراری مدیریت راهبردی دانسته و آن را مبنای ثبات و تطبیق‌پذیری سازمان معرفی می‌کند. وی معتقد است اگر مدیران بحران را جزئی از مسئولیت راهبردی خود بدانند، احتمال گرفتاری سازمان در بحران کاهش می‌یابد.

رحیم‌نیا و لقمانی^۲ (۲۰۱۳) بر یکپارچه‌سازی این دو دیدگاه تأکید دارند و مدیریت بحران را مکمل مدیریت استراتژیک می‌دانند که توان آن را افزایش می‌دهد. مدیریت راهبردی با رویکردی خلاقانه به سازمان امکان کنترل آینده را می‌دهد و مدیریت بحران پیام می‌دهد که امروزه هیچ سیستمی در تعادل پایدار نیست؛ از این‌رو سازمان‌ها باید برای تهدیدات شناخته‌شده و ناشناخته آماده‌گی کسب کنند (Rahimnia & Loghmani, 2013).

مظلومی^۳ (۲۰۱۴) معتقد است مدیران باید ناکامی‌ها را به موفقیت تبدیل کنند. مدیریت راهبردی بر «بایدها» و مدیریت بحران بر «نبایدها» تمرکز دارد و با توجه به اجتناب‌ناپذیری برخی بحران‌ها، حذف کامل آنها ناممکن است. همچنین، پژوهشگران بر نقش متغیرهای میانجی مانند فرهنگ سازمانی، ساختار سازمانی و تعامل مؤثر در تأثیرگذاری مدیریت استراتژیک بر مدیریت بحران تأکید دارند (Mazlouni, 2014).

مؤلفه‌های اساسی مشترک در مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران

بر اساس مرور ادبیات نظری و پیشینه پژوهش، ده مؤلفه اساسی به عنوان نقاط اشتراک کلیدی میان مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران شناسایی شده‌اند که عبارتند از:

(۱) SWOT (نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها): چارچوبی برای ارزیابی موقعیت رقابتی سازمان و توسعه برنامه‌ریزی استراتژیک.

(۲) چشم‌انداز و مأموریت^۴: اسنادی که فلسفه وجودی سازمان را تبیین و مشخص می‌کنند.

(۳) اهداف^۵: نقطه‌ای که پس از بررسی و ارزیابی تئوری‌های محیط داخلی و خارجی هر سازمان باید به آن دست یابد.

(۴) اجرا^۶: اجرای برنامه استراتژیک در تلاش برای رسیدن به اهداف سازمانی.

(۵) ریسک^۷: عدم اطمینان و آگاهی در مورد نتیجه یک اقدام که برابر است با شدت ضرب در احتمال.

(۶) برنامه‌ریزی^۸: جزء جدایی‌ناپذیر مدیریت اصولی و اساسی که هر استراتژی موفق به آن نیازمند است.

(۷) ارتباطات^۹: مؤلفه‌ای کلیدی که زیربنای تبادل اطلاعات و هماهنگی در هر دو حوزه است.

¹ Chong

² Rahimnia & Loghmani

³ Mazlouni

⁴ Mission-Vision

⁵ Goals

⁶ Execution

⁷ Risk

⁸ Planning

⁹ Communication

۸) بازخورد^۱: مفهومی اساسی در نظریه کنترل که خروجی سامانه را به ورودی برمی گرداند و بر عملکرد تأثیر می گذارد.

۹) تعامل^۲: ارتباط مؤثر بین مدیران، کارکنان و سایر اعضای سازمان و محیط.

۱۰) متغیرهای میانجی^۳: عواملی مانند فرهنگ سازمانی و ساختار سازمانی که در تأثیرگذاری مدیریت استراتژیک بر مدیریت بحران نقش دارند.

پیشینه پژوهش

پژوهش های داخلی

در حوزه ارتباط مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران، پژوهش های متعددی در ایران انجام شده است: بیضایی طهرابند و همکاران^۴ (۲۰۱۹) با ارائه مدلی برای تبیین محرک های استراتژیک نشان دادند که شناسایی این محرک ها نقش مهمی در افزایش آمادگی سازمان در برابر تغییرات محیطی دارد. آقاحسینی اشکاوندی و همکاران^۵ (۲۰۲۰) با بررسی مؤلفه های آینده نگاری استراتژیک در سازمان انتقال خون اصفهان، به این نتیجه رسیدند که آینده نگاری استراتژیک پلی میان مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران است. نیک سرشت^۶ (۲۰۲۳) ارتباط مدیریت استراتژیک با سامانه ICS مدیریت بحران را بررسی و نشان داد که سامانه های ساختاریافته مدیریت بحران، بستری برای پیاده سازی اثربخش تر راهبردهای سازمانی فراهم می کنند. دشتی^۷ (۲۰۰۱) با رویکردی راهبردی به بحران های حکومت امام علی (ع)، به دسته بندی بحران ها، عوامل ایجادکننده و روش های مدیریتی پرداخت و نشان داد رویکرد راهبردی به بحران ها ریشه در تفکر سیستمی دارد.

حسینی و دمنایی^۸ (۲۰۱۲) با استناد به جانسون و شولز، شیوه مقابله مدیریت عالی با بحران ها را بخشی از راهبردهای سازمان دانستند. مظلومی^۹ (۲۰۱۴) در رویکردی راهبردی به بحران، بر لزوم مهارت های مدیران برای تبدیل ناکامی ها به موفقیت تأکید کرد و بحران را اصل حاکم بر سیستم ها دانست. مولایی^{۱۰} (۲۰۲۱) نشان داد اغلب پژوهش های مدیریت بحران بر جنبه های فنی و عملیاتی متمرکز بوده و در زمینه مؤلفه های مشترک با مدیریت استراتژیک، سوابق چندانی وجود ندارد. دانایی فرد و نصیری^{۱۱} (۲۰۱۱) در پژوهشی در بیمارستان ها، ارتباط مثبت و معنادار بین آمادگی راهبردی و اثربخشی مدیریت بحران را تأیید کردند.

¹ Feedback

² Interaction

³ Mediating

⁴ Bayazi Tehraband et al.

⁵ Aghahosseini Ashkaavandi et al.

⁶ NikSeresht

⁷ Dashti

⁸ Hosseini & Damnai

⁹ Mazloumi

¹⁰ Mollaei

¹¹ Danaeifard & Nasiri

پژوهش‌های خارجی

در سطح بین‌المللی، پژوهش‌های متعددی به ارتباط مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران پرداخته‌اند: چانگ (۲۰۰۴) رویکردی گام‌به‌گام برای یکپارچه‌سازی مدیریت بحران در فرایندهای استراتژیک ارائه داد و بر لزوم تغییر نگرش مدیران ارشد تأکید کرد (Chong, 2004). ژاک (۲۰۱۰) مدیریت بحران مؤثر را نیازمند رویکردی نظام‌مند مبتنی بر هوشیاری، حساسیت مدیریتی و درک برنامه‌ریزی و آمادگی سازمانی دانست (Jaques, 2010). کراندال و همکاران (۲۰۱۳) با مدل چهارفازی خود (بررسی چشم‌انداز، برنامه‌ریزی استراتژیک، مدیریت بحران و یادگیری سازمانی) نشان دادند که مدیریت استراتژیک چارچوبی برای مدیریت اثربخش بحران است (Crandall et al., 2013). شاهین و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی در یک شرکت نفتی ایران، مدیریت بحران را فرایندی غیرخطی با ۴۷ عنصر معرفی کردند و مؤلفه‌های «تفکر استراتژیک در تمام سطوح» و «استانداردسازی نظام آموزشی» را بالاترین اولویت دانستند (Shahin et al., 2023). پیرسون و کلر (۱۹۹۸) بحران را بخشی اجتناب‌ناپذیر از فرایند استراتژیک سازمان دانسته و بر نگاه سیستمی تأکید کردند و سازمان‌هایی که مدیریت بحران را بخشی از مسئولیت‌های راهبردی خود می‌دانند، از تاب‌آوری بیشتری برخوردارند (Pearson & Clair, 1998).

خلا پژوهشی

مرور پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که علی‌رغم وجود پژوهش‌های متعدد در هر یک از حوزه‌های مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران، و حتی برخی پژوهش‌ها درباره ارتباط این دو حوزه، هنوز پژوهشی که به طور نظام‌مند به رتبه‌بندی مؤلفه‌های اساسی و مشترک میان این دو رشته بپردازد، انجام نشده است. بیشتر پژوهش‌های مدیریت بحران بر جنبه‌های عملیاتی و فنی نظیر مقاوم‌سازی، ایمنی و امدادسانی متمرکز بوده‌اند و به ندرت به بررسی تطبیقی و رتبه‌بندی مؤلفه‌های آن با مدیریت استراتژیک پرداخته‌اند. این خلا پژوهشی، ضرورت انجام تحقیقی را که به شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های مشترک و رتبه‌بندی آنها از دیدگاه متخصصان این دو حوزه بپردازد، بیش از پیش آشکار می‌سازد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش اجرا، توصیفی-پیمایشی از نوع تحلیلی است. این پژوهش به دنبال رتبه‌بندی مؤلفه‌های اساسی و مشترک در دو حوزه مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران می‌باشد.

جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری پژوهش شامل متخصصان و خبرگان حوزه‌های مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران است. با توجه به ماهیت تخصصی موضوع، از روش نمونه‌گیری هدفمند (قضاوتی) استفاده شده است. حجم نمونه شامل ۳۰ نفر از خبرگان

این دو رشته بوده که بر اساس قاعده حداقل حجم نمونه در پژوهش‌های خبرگی (۲۵ تا ۳۰ نفر) تعیین گردید (Dalkey, 1969; Delbecq et al., 1975).

معیارهای انتخاب خبرگان عبارت بود از: دارا بودن مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد یا بالاتر در رشته‌های مدیریت، داشتن حداقل ۵ سال سابقه کار یا تدریس در حوزه مدیریت استراتژیک یا مدیریت بحران، و داشتن حداقل یک مقاله یا تألیف معتبر در حوزه موضوع پژوهش.

ابزار جمع‌آوری داده‌ها

ابزار اصلی گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق‌ساخته بود که طی سه مرحله طراحی شد:

الف) شناسایی مؤلفه‌ها: بر اساس مرور ادبیات نظری، ۱۰ مؤلفه اساسی مشترک شناسایی گردید: SWOT، چشم‌انداز و مأموریت، اهداف، اجرا، ریسک، برنامه‌ریزی، ارتباطات، بازخورد، تعامل و متغیرهای میانجی.

ب) ساختار پرسشنامه: پرسشنامه در سه بخش طراحی شد:

- بخش اول: سنجش اهمیت مؤلفه‌ها در مدیریت استراتژیک (۱۰ سؤال)
- بخش دوم: سنجش اهمیت مؤلفه‌ها در مدیریت بحران (۱۰ سؤال)
- بخش سوم: تأثیر مدیریت استراتژیک بر مدیریت بحران (۱۲ سؤال)

ج) مقیاس اندازه‌گیری: از مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت (خیلی کم=۱ تا خیلی زیاد=۵) استفاده گردید.

د) روایی و پایایی: روایی پرسشنامه از طریق روایی محتوایی با نظر ۵ نفر از اساتید و متخصصان تأیید شد. پایایی ابزار با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه معادل ۰/۸۷ محاسبه گردید که نشان‌دهنده پایایی مطلوب است.

روش جمع‌آوری داده‌ها

داده‌ها به دو روش جمع‌آوری شد: (۱) روش کتابخانه‌ای برای تدوین مبانی نظری و شناسایی مؤلفه‌ها، (۲) روش میدانی از طریق توزیع پرسشنامه در میان ۳۰ نفر از خبرگان. پرسشنامه‌ها به دو صورت حضوری و الکترونیکی تکمیل شدند. از ۳۵ پرسشنامه توزیع‌شده، ۳۰ پرسشنامه قابل استفاده بازگردانده شد (نرخ بازگشت ۸۶ درصد).

روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی و با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ انجام شد:

الف) آمار توصیفی: شامل شاخص‌های فراوانی، درصد فراوانی، میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی برای

بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها.

ب) آمار استنباطی:

آزمون t تک نمونه‌ای: برای مقایسه میانگین هر مؤلفه با مقدار متوسط نظری (عدد ۳). در این آزمون، فرض صفر برابری میانگین با ۳ و فرض جایگزین بزرگتر بودن میانگین از ۳ است. در صورت معناداری ($\text{Sig.} < 0.05$)، میانگین مؤلفه به طور معناداری از ۳ بزرگتر تلقی می‌شود.

$$\begin{cases} H_0: \mu \leq 3 \\ H_1: \mu > 3 \end{cases}$$

آزمون فریدمن: برای رتبه‌بندی مؤلفه‌های ده‌گانه در دو حوزه مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران. این آزمون ناپارامتریک، میانگین رتبه‌های چند گروه مرتبط را مقایسه کرده و در صورت معناداری ($\text{Sig.} < 0.05$)، امکان اولویت‌بندی مؤلفه‌ها فراهم می‌شود.

ملاحظات اخلاقی

رعایت مواردی نظیر آگاهی و رضایت آگاهانه پاسخ‌گویان، محرمانه بودن اطلاعات، بی‌نام بودن پرسشنامه‌ها، حق انصراف شرکت‌کنندگان و ارجاع دقیق به منابع، از جمله ملاحظات اخلاقی رعایت شده در این پژوهش بوده است.

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

در این بخش، یافته‌های حاصل از تحلیل داده‌های جمع‌آوری‌شده از ۳۰ نفر از خبرگان حوزه مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران ارائه می‌گردد. ابتدا فراوانی و درصد فراوانی پاسخ‌ها در هر یک از سؤالات پرسشنامه بررسی شده است. به عنوان مثال، در مؤلفه اول از متغیر مدیریت استراتژیک (SWOT)، درصد فراوانی پاسخ‌ها به صورت ۰ درصد «خیلی کم»، ۶/۷ درصد «کم»، ۳/۳ درصد «متوسط»، ۳۰ درصد «زیاد» و ۶۰ درصد «خیلی زیاد» بوده است.

جدول ۱. فراوانی و درصد فراوانی پاسخ‌ها در سؤالات پرسشنامه (Source: By author)

سؤالات پرسشنامه	خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱. سوات	۰	۰	۲	۶/۷	۱	۳/۳	۹	۳۰	۱۸	۶۰
۲. چشم‌انداز و مأموریت	۰	۰	۰	۰	۳	۱۰	۱۰	۳۳/۳	۱۷	۵۶/۷
۳. اهداف	۰	۰	۰	۰	۵	۱۶/۷	۱۴	۴۶/۷	۱۱	۳۶/۷
۴. اجرا	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۴	۴۶/۷	۱۶	۵۳/۳
۵. ریسک	۰	۰	۱	۳/۳	۴	۱۳/۳	۹	۳۰	۱۶	۵۳/۳
۶. برنامه‌ریزی	۰	۰	۰	۰	۴	۱۳/۳	۹	۳۰	۱۷	۵۶/۷
۷. ارتباطات	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰	۳۳/۳	۲۰	۶۶/۷
۸. بازخورد	۰	۰	۲	۶/۷	۰	۰	۱۱	۳۶/۷	۱۷	۵۶/۷
۹. تعامل	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۲	۴۰	۱۸	۶۰

سؤالات پرسشنامه	خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱۰. متغیرهای میانجی	۰	۰	۱	۳/۳	۳	۱۰	۸	۲۶/۷	۱۸	۶۰
۱۱. سوات	۰	۰	۱	۳/۳	۲	۶/۷	۸	۲۶/۷	۱۹	۶۳/۳
۱۲. چشم‌انداز و مأموریت	۰	۰	۰	۰	۲	۶/۷	۷	۲۳/۳	۲۱	۷۰
۱۳. اهداف	۰	۰	۰	۰	۲	۶/۷	۸	۲۶/۷	۲۰	۶۶/۷
۱۴. اجرا	۰	۰	۰	۰	۱	۳/۳	۹	۳۰	۲۰	۶۶/۷
۱۵. ریسک	۰	۰	۰	۰	۱	۳/۳	۷	۲۳/۳	۲۲	۷۳/۳
۱۶. برنامه‌ریزی	۰	۰	۰	۰	۱	۳/۳	۶	۲۰	۲۳	۷۶/۷
۱۷. ارتباطات	۰	۰	۰	۰	۲	۶/۷	۱۲	۴۰	۱۶	۵۳/۳
۱۸. بازخورد	۰	۰	۰	۰	۲	۶/۷	۵	۱۶/۷	۲۳	۷۶/۷
۱۹. تعامل	۰	۰	۱	۳/۳	۴	۱۳/۳	۸	۲۶/۷	۱۷	۵۶/۷
۲۰- متغیرهای میانجی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۹	۳۰	۲۱	۷۰
۲۱. آیا بهبود در مدیریت استراتژیک سازمان به افزایش آمادگی برای بحران ها منجر می شود؟	۰	۰	۰	۰	۱	۳/۳	۱۵	۵۰	۱۴	۴۶/۷
۲۲. چگونه افزایش استراتژی سرمایه گذاری های مالی می تواند به بهبود عملکرد مدیریت بحران کمک کند؟	۰	۰	۱	۳/۳	۳	۱۰	۹	۳۰	۱۷	۵۶/۷
۲۳. آیا استراتژی فرهنگ سازمانی مثبت می تواند به ارتقاء کیفیت واکنش به بحران های ناگهانی کمک کند؟	۰	۰	۰	۰	۲	۶/۷	۱۲	۴۰	۱۶	۵۳/۳
۲۴. آیا استفاده از استراتژی فناوری های نوین اطلاعاتی می تواند زمان بازگشت به وضعیت عادی بعد از بحران را کاهش دهد؟	۰	۰	۰	۰	۳	۱۰	۹	۳۰	۱۸	۶۰
۲۵. آیا بهبود در مدیریت استراتژیک منجر به افزایش کیفیت خدمات و در نتیجه افزایش رضایت جامعه آسیب دیده می شود؟	۰	۰	۰	۰	۲	۶/۷	۱۲	۴۰	۱۶	۵۳/۳

مدیریت بحران

تأثیر مدیریت استراتژیک بر مدیریت بحران

سؤالات پرسشنامه									
خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۲۶. آیا سرمایه گذاری در آموزش و توسعه نیروی انسانی تأثیر مثبتی بر آمادگی بحران و عملکرد در زمان بحران دارد؟									
۰	۰	۰	۰	۱	۳/۳	۱۰	۳۳/۳	۱۹	۶۳/۳
۲۷. آیا بهبود در کیفیت ارتباطات داخلی و خارجی می تواند به افزایش اعتماد عمومی جامعه در زمان بحران منجر شود؟									
۰	۰	۰	۰	۳	۱۰	۱۰	۳۳/۳	۱۷	۵۶/۷
۲۸. آیا نوآوری در پیاده سازی استراتژی های مدیریت موجبات بهبود مدیریت بحران و کاهش آثار منفی آن را فراهم می آورد؟									
۰	۰	۱	۳/۳	۴	۱۳/۳	۱۰	۳۳/۳	۱۵	۵۰
۲۹. آیا ایجاد استراتژی های مؤثر مدیریت بحران به افزایش بهره وری سازمانی منجر می شود و بالعکس؟									
۰	۰	۰	۰	۴	۱۳/۳	۸	۲۶/۷	۱۸	۶۰
۳۰. آیا تجربیات ناشی از بحران می تواند به بهبود تصمیم گیری های استراتژیک در سازمان کمک کند؟									
۱	۳/۳	۰	۰	۰	۰	۱۰	۳۳/۳	۱۹	۶۳/۳
۳۱. آیا ارزیابی و بازخورد از جامعه مرتبط با بحران می تواند به بهبود فرآیندهای استراتژیک در مدیریت بحران منجر شود؟									
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۸	۲۶/۷	۲۲	۷۳/۳
۳۲. آیا تجربه های مثبت و منفی ناشی از آموزش های گذشته می تواند تأثیر مستقیمی بر آمادگی برای بحران های آینده بگذارد؟									
۰	۰	۰	۰	۱	۳/۳	۸	۲۶/۷	۲۱	۷۰

در جدول ۲ شاخص‌های آمار توصیفی متغیرهای تحقیق شامل تعداد پاسخگویان، کمترین مقدار، بیشترین مقدار، میانگین، انحراف معیار و ضرایب چولگی و کشیدگی گزارش شده است.

جدول ۱. شاخص‌های آمار توصیفی متغیرهای تحقیق (Source:By author)

نام متغیر	تعداد پاسخگویان	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
SWOT	۳۰	۲	۵	۴/۴۳۳	۰/۸۵۸	-۱/۷۰۷	۲/۶۴۲
Mission-Vision	۳۰	۳	۵	۴/۴۶۷	۰/۶۸۱	-۰/۹۲۳	-۰/۲۴۳
Goals	۳۰	۳	۵	۴/۲	۰/۷۱۴	-۰/۳۱۶	-۰/۹۱۱
Execution	۳۰	۴	۵	۴/۵۳۳	۰/۵۰۷	-۰/۱۴۱	-۲/۱۲۷
Risk	۳۰	۲	۵	۴/۳۳۳	۰/۸۴۴	-۱/۰۹۲	۰/۴۶۸
Planning	۳۰	۳	۵	۴/۴۳۳	۰/۷۲۸	-۰/۹۰۲	-۰/۴۷۴
Communication	۳۰	۴	۵	۴/۶۶۷	۰/۴۷۹	-۰/۷۴۵	-۱/۵۵۴
Feedback	۳۰	۲	۵	۴/۴۳۳	۰/۸۱۷	-۱/۸۰۲	۳/۵۳۶
Interaction	۳۰	۴	۵	۴/۶	۰/۴۹۸	-۰/۴۳	-۱/۹۵
Mediating	۳۰	۲	۵	۴/۴۳۳	۰/۸۱۷	-۱/۳۹۶	۱/۴۰۵
مدیریت استراتژیک	۳۰	۳/۲	۵	۴/۴۵۳	۰/۵۱۳	-۰/۶۱۸	-۰/۵۶۱
SWOT	۳۰	۲	۵	۴/۵	۰/۷۷۷	-۱/۶۵۵	۲/۵۸۹
Mission-Vision	۳۰	۳	۵	۴/۶۳۳	۰/۶۱۵	-۱/۵۰۳	۱/۳۳۲
Goals	۳۰	۳	۵	۴/۶	۰/۶۲۱	-۱/۳۳	۰/۸۳۱
Execution	۳۰	۳	۵	۴/۶۳۳	۰/۵۵۶	-۱/۲۱۶	۰/۶۲۳
Risk	۳۰	۳	۵	۴/۷	۰/۵۳۵	-۱/۶۲۱	۱/۹۵
Planning	۳۰	۳	۵	۴/۷۳۳	۰/۵۲۱	-۱/۸۶۷	۲/۹۳۴
Communication	۳۰	۳	۵	۴/۴۶۷	۰/۶۲۹	-۰/۷۵۸	-۰/۳۲۱
Feedback	۳۰	۳	۵	۴/۷	۰/۵۹۶	-۱/۹۰۶	۲/۷۴۶
Interaction	۳۰	۲	۵	۴/۳۶۷	۰/۸۵	-۱/۱۷۴	۰/۵۷۵
Mediating	۳۰	۴	۵	۴/۷	۰/۴۶۶	-۰/۹۲	-۱/۲۴۲
مدیریت بحران	۳۰	۳/۶	۵	۴/۶۰۳	۰/۴۱۶	-۱/۱۱۵	۰/۵۸۳
۲۱. آیا بهبود در مدیریت استراتژیک سازمان به افزایش آمادگی برای بحران‌ها منجر می‌شود؟	۳۰	۳	۵	۴/۴۳۳	۰/۵۶۸	-۰/۳۲۶	-۰/۸۱۹
۲۲. چگونه افزایش استراتژی سرمایه‌گذاری‌های مالی می‌تواند به بهبود عملکرد مدیریت بحران کمک کند؟	۳۰	۲	۵	۴/۴	۰/۸۱۴	-۱/۳	۱/۲۲۴
۲۳. آیا استراتژی فرهنگ سازمانی مثبت می‌تواند به ارتقاء	۳۰	۳	۵	۴/۴۶۷	۰/۶۲۹	-۰/۷۵۸	-۰/۳۲۱

مدیریت استراتژیک

مدیریت بحران

تاثیر مدیریت استراتژیک بر مدیریت بحران

نام متغیر	تعداد پاسخگویان	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
کیفیت واکنش به بحران های ناگهانی کمک کند؟							
۲۴. آیا استفاده از استراتژی فناوری های نوین اطلاعاتی می تواند زمان بازگشت به وضعیت عادی بعد از بحران را کاهش دهد؟	۳۰	۳	۵	۴/۵	۰/۶۸۲	-۱/۰۴۷	-۰/۰۳۴
۲۵. آیا بهبود در مدیریت استراتژیک منجر به افزایش کیفیت خدمات و در نتیجه افزایش رضایت جامعه آسیب دیده می شود؟	۳۰	۳	۵	۴/۴۶۷	۰/۶۲۹	-۰/۷۵۸	-۰/۳۲۱
۲۶. آیا سرمایه گذاری در آموزش و توسعه نیروی انسانی تأثیر مثبتی بر آمادگی بحران و عملکرد در زمان بحران دارد؟	۳۰	۳	۵	۴/۶	۰/۵۶۳	-۱/۰۴۲	۰/۱۷۶
۲۷. آیا بهبود در کیفیت ارتباطات داخلی و خارجی می تواند به افزایش اعتماد عمومی جامعه در زمان بحران منجر شود؟	۳۰	۳	۵	۴/۴۶۷	۰/۶۸۱	-۰/۹۲۳	-۰/۲۴۳
۲۸. آیا نوآوری در پیاده سازی استراتژی های مدیریت موجبات بهبود مدیریت بحران و کاهش آثار منفی آن را فراهم می آورد؟	۳۰	۲	۵	۴/۳	۰/۸۳۷	-۱/۰۱۴	۰/۳۹۳
۲۹. آیا ایجاد استراتژی های مؤثر مدیریت بحران به افزایش بهره وری سازمانی منجر می شود و بالعکس؟	۳۰	۳	۵	۴/۴۶۷	۰/۷۳	-۱/۰۱۵	-۰/۳۰۳
۳۰. آیا تجربیات ناشی از بحران می تواند به بهبود تصمیم گیری های استراتژیک در سازمان کمک کند؟	۳۰	۱	۵	۴/۵۳۳	۰/۸۱۹	-۲/۹۳۶	۱۱/۴۹۷
۳۱. آیا ارزیابی و بازخورد از جامعه مرتبط با بحران می تواند به بهبود فرآیندهای استراتژیک در مدیریت بحران منجر شود؟	۳۰	۴	۵	۴/۷۳۳	۰/۴۵	-۱/۱۱۲	-۰/۸۲۴
۳۲. آیا تجربه های مثبت و منفی ناشی از آموزش های گذشته می تواند تأثیر مستقیمی	۳۰	۳	۵	۴/۶۶۷	۰/۵۴۷	-۱/۴۰۷	۱/۲۰۱

نام متغیر	تعداد پاسخگویان	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
بر آمادگی برای بحران های آینده بگذارد؟							

آمار استنباطی

آزمون t تک نمونه‌ای

در این پژوهش، جهت مقایسه میانگین متغیرهای تحقیق با مقدار متوسط (عدد ۳)، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. این آزمون مشخص می‌کند که آیا میانگین جامعه‌ای که از روی آن نمونه برداشته شده، برابر با میانگین ادعا شده (۳) است یا خیر. فرضیه‌های آزمون به صورت زیر تعریف شده‌اند:

$$\begin{cases} H_0: \mu \leq 3 \\ H_1: \mu > 3 \end{cases}$$

اگر برای عاملی مقدار معناداری کوچکتر از سطح آزمون (۰/۰۵) باشد، فرض صفر (H_0) رد شده و این‌گونه استنباط می‌شود که میانگین عامل مربوطه با عدد ۳ اختلاف معناداری دارد و میانگین در حد مطلوب بوده است. در مقابل، اگر مقدار معناداری بزرگتر از ۰/۰۵ باشد، نمی‌توان فرض صفر را رد کرد.

جدول ۳. مقایسه میانگین متغیرهای پژوهش با مقدار متوسط (Source: By author)

متغیرهای پژوهش	آماره t	درجه آزادی	Sig.	میانگین	اختلاف میانگین با عدد ۳
SWOT	۹/۱۴۶	۲۹	۰/۰۰۰	۴/۴۳۳	۱/۴۳۳
Mission-Vision	۱۱/۷۸۹	۲۹	۰/۰۰۰	۴/۴۶۷	۱/۴۶۷
Goals	۹/۲	۲۹	۰/۰۰۰	۴/۲	۱/۲
Execution	۱۶/۵۵۱	۲۹	۰/۰۰۰	۴/۵۳۳	۱/۵۳۳
Risk	۸/۶۵۱	۲۹	۰/۰۰۰	۴/۳۳۳	۱/۳۳۳
Planning	۱۰/۷۸۵	۲۹	۰/۰۰۰	۴/۴۳۳	۱/۴۳۳
Communication	۱۹/۰۳۹	۲۹	۰/۰۰۰	۴/۶۶۷	۱/۶۶۷
Feedback	۹/۶۰۷	۲۹	۰/۰۰۰	۴/۴۳۳	۱/۴۳۳
Interaction	۱۷/۵۸۸	۲۹	۰/۰۰۰	۴/۶	۱/۶
Mediating	۹/۶۰۷	۲۹	۰/۰۰۰	۴/۴۳۳	۱/۴۳۳
مدیریت استراتژیک	۱۵/۵۱۴	۲۹	۰/۰۰۰	۴/۴۵۳	۱/۴۵۳
SWOT	۱۰/۵۷۶	۲۹	۰/۰۰۰	۴/۵	۱/۵
Mission-Vision	۱۴/۵۴۸	۲۹	۰/۰۰۰	۴/۶۳۳	۱/۶۳۳
Goals	۱۴/۱۰۲	۲۹	۰/۰۰۰	۴/۶	۱/۶

مدیریت استراتژیک

مدیریت بحران

۱/۶۳۳	۴/۶۳۳	۰/۰۰۰	۲۹	۱۶/۰۸۹	Execution
۱/۷	۴/۷	۰/۰۰۰	۲۹	۱۷/۴۰۵	Risk
۱/۷۳۳	۴/۷۳۳	۰/۰۰۰	۲۹	۱۸/۲۲۸	Planning
۱/۴۶۷	۴/۴۶۷	۰/۰۰۰	۲۹	۱۲/۷۷۵	Communication
۱/۷	۴/۷	۰/۰۰۰	۲۹	۱۵/۶۲۴	Feedback
۱/۳۶۷	۴/۳۶۷	۰/۰۰۰	۲۹	۸/۸۰۴	Interaction
۱/۷	۴/۷	۰/۰۰۰	۲۹	۱۹/۹۷۷	Mediating
۱/۶۰۳	۴/۶۰۳	۰/۰۰۰	۲۹	۲۱/۰۸۷	مدیریت بحران
۱/۴۳۳	۴/۴۳۳	۰/۰۰۰	۲۹	۱۳/۸۱۴	۲۱. آیا بهبود در مدیریت استراتژیک سازمان به افزایش آمادگی برای بحران‌ها منجر می‌شود؟
۱/۴	۴/۴	۰/۰۰۰	۲۹	۹/۴۲۴	۲۲. چگونه افزایش استراتژی سرمایه‌گذاری‌های مالی می‌تواند به بهبود عملکرد مدیریت بحران کمک کند؟
۱/۴۶۷	۴/۴۶۷	۰/۰۰۰	۲۹	۱۲/۷۷۵	۲۳. آیا استراتژی فرهنگ سازمانی مثبت می‌تواند به ارتقاء کیفیت واکنش به بحران‌های ناگهانی کمک کند؟
۱/۵	۴/۵	۰/۰۰۰	۲۹	۱۲/۰۴۲	۲۴. آیا استفاده از استراتژی فناوری‌های نوین اطلاعاتی می‌تواند زمان بازگشت به وضعیت عادی بعد از بحران را کاهش دهد؟
۱/۴۶۷	۴/۴۶۷	۰/۰۰۰	۲۹	۱۲/۷۷۵	۲۵. آیا بهبود در مدیریت استراتژیک منجر به افزایش کیفیت خدمات و در نتیجه افزایش رضایت جامعه آسیب‌دیده می‌شود؟
۱/۶	۴/۶	۰/۰۰۰	۲۹	۱۵/۵۵۹	۲۶. آیا سرمایه‌گذاری در آموزش و توسعه نیروی انسانی تأثیر مثبتی بر آمادگی بحران و عملکرد در زمان بحران دارد؟
۱/۴۶۷	۴/۴۶۷	۰/۰۰۰	۲۹	۱۱/۷۸۹	۲۷. آیا بهبود در کیفیت ارتباطات داخلی و خارجی می‌تواند به افزایش اعتماد عمومی جامعه در زمان بحران منجر شود؟
۱/۳	۴/۳	۰/۰۰۰	۲۹	۸/۵۱	۲۸. آیا نوآوری در پیاده‌سازی استراتژی‌های مدیریت موجبات

۱۱	۲۹	۰/۰۰۰	۴/۴۶۷	۱/۴۶۷	بهبود مدیریت بحران و کاهش آثار منفی آن را فراهم می آورد؟ ۲۹. آیا ایجاد استراتژی های مؤثر مدیریت بحران به افزایش بهره وری سازمانی منجر می شود و بالعکس؟
۱۰/۲۵۱	۲۹	۰/۰۰۰	۴/۵۳۳	۱/۵۳۳	۳۰. آیا تجربیات ناشی از بحران می تواند به بهبود تصمیم گیری های استراتژیک در سازمان کمک کند؟
۲۱/۱۰۸	۲۹	۰/۰۰۰	۴/۷۳۳	۱/۷۳۳	۳۱. آیا ارزیابی و بازخورد از جامعه مرتبط با بحران می تواند به بهبود فرآیندهای استراتژیک در مدیریت بحران منجر شود؟
۱۶/۶۹۹	۲۹	۰/۰۰۰	۴/۶۶۷	۱/۶۶۷	۳۲. آیا تجربه های مثبت و منفی ناشی از آموزش های گذشته می تواند تأثیر مستقیمی بر آمادگی برای بحران های آینده بگذارد؟

مطابق مندرجات جدول ۳، برای همه متغیرهای پژوهش مقدار معناداری کوچکتر از ۰/۰۵ (۰/۰۰۰) به دست آمده است. این نتیجه نشان می دهد که میانگین این شاخص ها به طور معناداری از ۳ بزرگتر است و در پاسخ به سؤالات مربوط به این متغیرها، اکثر پاسخ گویان گزینه های «زیاد» و «خیلی زیاد» (با کدهای ۴ و ۵) را انتخاب کرده اند.

آزمون رتبه بندی فریدمن

در این پژوهش، برای رتبه بندی شاخص های ده گانه در دو حوزه مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران، از آزمون فریدمن استفاده شده است. نمونه مورد نظر شامل ۳۰ نفر است. پس از انجام آزمون فریدمن، اگر معنی داری آن به اثبات برسد (مقدار معنی داری آزمون از ۰/۰۵ کوچکتر باشد)، می توان میانگین رتبه های مؤلفه ها را با یکدیگر مقایسه کرد و مؤلفه های با بیشترین رتبه و کمترین رتبه را مشخص نمود. در آزمون فریدمن، فرضیه صفر مبتنی بر یکسان بودن میانگین رتبه ها در بین گروه هاست. رد شدن این فرضیه صفر به این معنی است که در بین گروه ها حداقل دو گروه با هم اختلاف معناداری دارند.

جدول ۴. نتایج آزمون رتبه بندی فریدمن - مدیریت استراتژیک (Source: By author)

رتبه	میانگین رتبه ها	نام متغیر
۱	۶/۱۸۳	ارتباطات (Communication)
۲	۶/۰۸۳	تعامل (Interaction)
۳	۵/۸	اجرا (Execution)
۴	۵/۶۶۷	بازخورد (Feedback)
۵	۵/۵۸۳	سوات (SWOT)

رتبه	میانگین رتبه‌ها	نام متغیر
۶	۵/۵	چشم‌انداز و مأموریت (Mission-Vision)
۷	۵/۳۸۳	برنامه‌ریزی (Planning)
۸	۵/۳۶۷	متغیرهای میانجی (Mediating)
۹	۵/۰۶۷	ریسک (Risk)
۱۰	۴/۳۶۷	اهداف (Goals)

در رتبه‌بندی انجام شده برای مؤلفه‌های مدیریت استراتژیک، آماره کای اسکور آزمون فریدمن برابر ۱۷/۲۳۷ و مقدار معناداری متناظر با آن کوچکتر از ۰/۰۵ (۰/۰۴۵) به دست آمده است. مؤلفه‌های «ارتباطات» با میانگین رتبه ۶/۱۸۳، «تعامل» با میانگین رتبه ۶/۰۸۳ و «اجرا» با میانگین رتبه ۵/۸۰۰ در رتبه‌های اول تا سوم قرار دارند.

جدول ۵. نتایج آزمون رتبه‌بندی فریدمن - مدیریت بحران (Source: By author)

رتبه	میانگین رتبه‌ها	نام متغیر
۱	۶	برنامه‌ریزی (Planning)
۲	۵/۹۸۳	بازخورد (Feedback)
۳	۵/۹۱۷	ریسک (Risk)
۴	۵/۷۵	چشم‌انداز و مأموریت (Mission-Vision)
۵	۵/۷۵	متغیرهای میانجی (Mediating)
۶	۵/۴۸۳	اجرا (Execution)
۷	۵/۴	اهداف (Goals)
۸	۵/۲	سوات (SWOT)
۹	۴/۸۸۳	ارتباطات (Communication)
۱۰	۴/۶۳۳	تعامل (Interaction)

در رتبه‌بندی انجام شده برای مؤلفه‌های مدیریت بحران، آماره کای اسکور آزمون فریدمن برابر ۱۴/۲۶۵ و مقدار معناداری متناظر با آن بزرگتر از ۰/۰۵ (۰/۱۱۳) به دست آمده است. با توجه به اینکه مقدار معناداری بزرگتر از ۰/۰۵ است، تفاوت میانگین رتبه‌ها در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار نبوده و نمی‌توان با اطمینان کامل رتبه‌بندی انجام داد. با این حال، مؤلفه‌های «برنامه‌ریزی» با میانگین رتبه ۶/۰۰۰، «بازخورد» با میانگین رتبه ۵/۹۸۳ و «ریسک» با میانگین رتبه ۵/۹۱۷ در رتبه‌های اول تا سوم قرار دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

بحث

هدف این پژوهش، شناسایی و رتبه‌بندی مؤلفه‌های اساسی و مشترک میان مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران از دیدگاه خبرگان این دو حوزه بود. یافته‌های پژوهش نشان داد که هر ده مؤلفه شناسایی شده (SWOT، چشم‌انداز و

مأموریت، اهداف، اجرا، ریسک، برنامه‌ریزی، ارتباطات، بازخورد، تعامل و متغیرهای میانجی) در هر دو حوزه مدیریتی از اهمیت بالایی برخوردارند، اما اولویت‌بندی این مؤلفه‌ها در دو حوزه متفاوت است.

نتایج آزمون t تک نمونه‌ای نشان داد که میانگین همه مؤلفه‌ها در هر دو حوزه مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران به طور معناداری از عدد ۳ (میانگین نظری) بالاتر است ($\text{Sig.} = 0.000$). این یافته بیانگر آن است که از دیدگاه خبرگان، هر ده مؤلفه در هر دو حوزه از اهمیت مطلوب و بالایی برخوردارند. به عبارت دیگر، خبرگان هر دو حوزه بر این باورند که مؤلفه‌های مذکور نه تنها در مدیریت استراتژیک، بلکه در مدیریت بحران نیز نقش اساسی و انکارناپذیری ایفا می‌کنند. در رتبه‌بندی مؤلفه‌های مدیریت استراتژیک، آزمون فریدمن نشان داد که مؤلفه‌های «ارتباطات»، «تعامل» و «اجرا» به ترتیب بیشترین اهمیت را دارند ($\chi^2 = 17.237$, $\text{Sig.} = 0.045$). این یافته با دیدگاه دانایی فرد و نصیری (۲۰۱۱) که بر اهمیت ارتباطات و تعامل در فرایند مدیریت استراتژیک تأکید دارند، هم‌سو است. همچنین، زابحی و سیمایی (۲۰۱۳) نیز بر این باورند که اجرای موفقیت‌آمیز استراتژی‌ها، نیازمند ارتباطات مؤثر و تعامل مستمر بین سطوح مختلف سازمانی است. قرار گرفتن مؤلفه «اجرا» در رتبه سوم، نشان‌دهنده اهمیت فاز عملیاتی مدیریت استراتژیک است که گاه از آن به عنوان «دشوارترین مرحله» یاد می‌شود (Rahimnia & Loghmani, 2013).

در مقابل، مؤلفه‌های «اهداف» و «ریسک» در رتبه‌های آخر قرار گرفتند. این یافته تا حدودی شگفت‌آور به نظر می‌رسد، چرا که در ادبیات نظری، تعیین اهداف و مدیریت ریسک از ارکان اصلی مدیریت استراتژیک محسوب می‌شوند (Hunger & Willen, 2005). با این حال، ممکن است خبرگان شرکت‌کننده در این پژوهش، این دو مؤلفه را به دلیل ماهیت شناخته شده و نسبتاً تثبیت شده‌شان در مدیریت استراتژیک، به عنوان مؤلفه‌های کم‌اولویت‌تر در مقایسه با سایر مؤلفه‌ها تلقی کرده‌اند. همچنین، احتمالاً خبرگان بر این باورند که در شرایط پیچیده و پویای کنونی، عواملی نظیر ارتباطات، تعامل و اجرا که جنبه‌های عملیاتی و انسانی مدیریت استراتژیک را پوشش می‌دهند، از اهمیت فزاینده‌تری برخوردار شده‌اند.

در رتبه‌بندی مؤلفه‌های مدیریت بحران، با وجود آنکه مقدار معناداری آزمون فریدمن بزرگتر از 0.05 ($0.05 < \text{Sig.} = 0.113$) بود و نمی‌توان با اطمینان کامل رتبه‌بندی را تأیید کرد، اما مؤلفه‌های «برنامه‌ریزی»، «بازخورد» و «ریسک» به ترتیب بالاترین میانگین رتبه را به خود اختصاص دادند. این یافته با ادبیات نظری مدیریت بحران هم‌سو است. چانگ (۲۰۰۴) بر اهمیت برنامه‌ریزی به عنوان اولین گام در مدیریت اثربخش بحران تأکید دارد. ناطق‌الهی (۲۰۰۰) نیز بازخورد و یادگیری از بحران‌های گذشته را از ارکان اصلی بهبود فرایندهای مدیریت بحران می‌داند. همچنین، مظلومی (۲۰۱۴) بر این باور است که مدیریت ریسک، هسته مرکزی مدیریت بحران را تشکیل می‌دهد، چرا که پیش‌گیری از بحران‌ها و کاهش اثرات آنها بدون شناسایی و ارزیابی ریسک‌ها ناممکن است.

قرار گرفتن مؤلفه‌های «ارتباطات» و «تعامل» در رتبه‌های نهم و دهم در مدیریت بحران، ممکن است در نگاه اول متناقض به نظر برسد، چرا که در بسیاری از بحران‌ها، ارتباطات مؤثر نقشی حیاتی ایفا می‌کند (Fearn-Banks, 2011). با این حال، این یافته ممکن است نشان‌دهنده آن باشد که خبرگان، در شرایط بحرانی، مؤلفه‌های پیشینی مانند

برنامه‌ریزی و ارزیابی ریسک را برای پیش‌گیری و آمادگی، از مؤلفه‌های حین بحران نظیر ارتباطات و تعامل، مهم‌تر می‌دانند. به عبارت دیگر، در نگاه خبرگان، «پیشگیری بهتر از درمان» است و تمرکز بر برنامه‌ریزی و ارزیابی ریسک می‌تواند نیاز به واکنش‌های اضطراری را کاهش دهد.

مقایسه رتبه‌بندی مؤلفه‌ها در دو حوزه مدیریتی، نشان‌دهنده تفاوت‌های جالب توجهی است. مؤلفه «ارتباطات» که در مدیریت استراتژیک در رتبه اول قرار دارد، در مدیریت بحران در رتبه نهم قرار گرفته است. برعکس، مؤلفه «برنامه‌ریزی» که در مدیریت بحران در رتبه اول است، در مدیریت استراتژیک در رتبه هفتم قرار دارد. همچنین، مؤلفه «ریسک» که در مدیریت استراتژیک در رتبه نهم است، در مدیریت بحران در رتبه سوم جای گرفته است. این تفاوت‌ها نشان می‌دهد که هر چند مؤلفه‌های ده‌گانه در هر دو حوزه مشترک هستند، اما «وزن» و «اهمیت» هر مؤلفه در هر حوزه متفاوت است و این تفاوت ناشی از ماهیت و کارکرد متفاوت این دو حوزه مدیریتی است.

یافته‌های این پژوهش با پژوهش‌های پیشین نیز هم‌سو است. نیکسرشت (۲۰۲۳) در پژوهش خود نشان داد که سامانه‌های مدیریت بحران، به ویژه در حوزه ارتباطات و تعامل، می‌توانند به عنوان بستری برای پیاده‌سازی راهبردهای سازمانی عمل کنند که این امر نقش ارتباطات را در هر دو حوزه برجسته می‌سازد. همچنین، بیضایی طهرابند و همکاران (۲۰۱۹) به این نتیجه رسیدند که محرک‌های استراتژیک نقشی کلیدی در افزایش آمادگی سازمان‌ها در مواجهه با تغییرات محیطی ایفا می‌کنند که این یافته، اهمیت برنامه‌ریزی در هر دو حوزه را تأیید می‌کند.

شاهین و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهش خود بر روی مدیریت بحران در یک شرکت نفتی، مؤلفه‌های «تفکر استراتژیک در تمام سطوح سازمان» و «استانداردسازی نظام آموزشی» را به عنوان با اولویت‌ترین مؤلفه‌ها شناسایی کردند که این یافته، بر اهمیت تعامل و ارتباطات در سطوح مختلف سازمان تأکید دارد و با یافته‌های این پژوهش مبنی بر اهمیت بالای «تعامل» در مدیریت استراتژیک و «ارتباطات» در هر دو حوزه، هم‌سو است.

نتیجه‌گیری

بر اساس یافته‌های این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که هر چند ده مؤلفه اساسی به عنوان نقاط اشتراک کلیدی میان مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران شناسایی شده‌اند و از دیدگاه خبرگان از اهمیت بالایی برخوردارند، اما اولویت و اهمیت هر یک از این مؤلفه‌ها در دو حوزه مدیریتی متفاوت است.

در مدیریت استراتژیک، مؤلفه‌های «ارتباطات»، «تعامل» و «اجرا» بالاترین اولویت را دارند. این یافته نشان می‌دهد که خبرگان مدیریت استراتژیک، جنبه‌های انسانی، تعاملی و عملیاتی را در اولویت قرار می‌دهند. در مدیریت بحران، مؤلفه‌های «برنامه‌ریزی»، «بازخورد» و «ریسک» بالاترین اولویت را دارند که نشان‌دهنده تأکید بر رویکردهای پیشگیرانه و سیستماتیک است.

تفاوت در اولویت‌بندی مؤلفه‌ها، ناشی از ماهیت متفاوت این دو حوزه مدیریتی است. مدیریت استراتژیک رویکردی تهاجمی و آینده‌نگر بر رشد و توسعه سازمان متمرکز است، در حالی که مدیریت بحران رویکردی دفاعی و واکنشی بر

بقا و تداوم فعالیت سازمان متمرکز است. با این حال، هر ده مؤلفه در هر دو حوزه از اهمیت بالایی برخوردارند و مدیران سازمان‌ها باید به تمامی این مؤلفه‌ها توجه داشته باشند. چنانکه میتراف (۲۰۰۵) تأکید دارد، سازمان‌هایی که مدیریت بحران را در فرایند مدیریت استراتژیک خود یکپارچه می‌سازند، از تاب‌آوری و پایداری بیشتری در مواجهه با بحران‌ها برخوردارند.

در نهایت، پژوهش حاضر نشان داد که میان دو حوزه مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران ارتباط تنگاتنگی وجود دارد و این دو حوزه نه تنها قابل تفکیک نیستند، بلکه مکمل یکدیگرند. مدیران سازمان‌ها باید با درک این ارتباط و توجه به اولویت‌های هر حوزه، رویکردی یکپارچه در پیش گیرند.

پیشنهادهای پژوهش

پیشنهادهای کاربردی:

- ۱) مدیران سازمان‌ها باید با درک اهمیت مؤلفه‌های ده‌گانه، به ویژه «ارتباطات» و «تعامل» در مدیریت استراتژیک و «برنامه‌ریزی» و «ارزیابی ریسک» در مدیریت بحران، رویکردی یکپارچه در پیش گیرند.
- ۲) سازمان‌ها باید سیستم‌های ارتباطی مؤثر داخلی و خارجی را توسعه داده و فرهنگ گفت‌وگو و تعامل را در سازمان نهادینه کنند.
- ۳) سازمان‌ها باید برنامه‌های مدیریت بحران خود را به‌روزرسانی کرده و به طور مستمر تمرین‌های آمادگی برگزار نمایند.
- ۴) سازمان‌ها باید سیستم‌های ارزیابی و بازخوردگیری از بحران‌های گذشته را طراحی و پیاده‌سازی کنند.
- ۵) پیشنهاد می‌شود سازمان‌ها برای هر یک از این حوزه‌ها، تیم‌های تخصصی جداگانه اما هماهنگ تشکیل دهند.

پیشنهادهای پژوهشی:

- ۱) انجام پژوهش‌های بیشتر در مورد چگونگی یکپارچه‌سازی مدیریت استراتژیک و مدیریت بحران در سازمان‌های مختلف.
- ۲) انجام پژوهش‌های تطبیقی میان سازمان‌های ایرانی و بین‌المللی در زمینه اولویت‌بندی مؤلفه‌های مشترک.
- ۳) انجام پژوهش‌های کیفی برای درک عمیق‌تر از دلایل تفاوت در اولویت‌بندی مؤلفه‌ها.
- ۴) بررسی نقش متغیرهای میانجی نظیر فرهنگ سازمانی، ساختار سازمانی و سبک رهبری.
- ۵) انجام پژوهش‌هایی در مورد دانش چگونگی تلفیق مدیریت استراتژیک در مدیریت بحران و بالعکس.

بیانیه‌ها

مشارکت نویسندگان (بر اساس CRediT taxonomy)

نویسنده مسئولیت کامل و انحصاری کارهای زیر را تأیید می‌کند: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، تحلیل رسمی، تحقیق و بررسی، مدیریت داده‌ها، نگارش پیش‌نویس اولیه، و نگارش، بازبینی و ویرایش نهایی.

بیانیه تأمین مالی

این پژوهش هیچ گونه حمایت مالی از سوی سازمان‌ها یا نهادهای دولتی، خصوصی یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد و پرداخت هزینه‌های پردازش مقاله (APC) توسط نویسندگان انجام شده است. تأمین‌کنندگان مالی هیچ نقشی در طراحی مطالعه، جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها، تصمیم به انتشار یا تهیه نسخه خطی نداشته‌اند.

تأیید اخلاقی

رضایت کتبی آگاهانه از افراد برای انتشار اطلاعات ناشناس آنها در این مقاله اخذ شده است.

نحوه استفاده نویسندگان از هوش مصنوعی

نویسندگان اعلام می‌دارند که در تهیه این مقاله از هیچ ابزار هوش مصنوعی (AI) برای نگارش، تحلیل یا تولید داده استفاده نشده است. تمامی محتوای مقاله حاصل تلاش و قضاوت انسانی نویسندگان است.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که هیچ‌گونه تضاد منافع مالی یا شخصی مرتبط با این پژوهش وجود ندارد.

بیانیه در دسترس بودن داده‌ها

داده‌هایی که یافته‌های این پژوهش را پشتیبانی می‌کنند، در صورت درخواست مبتنی بر ضرورت علمی، توسط نویسنده مسئول در دسترس هستند.

References

- Agha Mohammadi, D., Mojaradi, S., Boalhassani, K., & Vakili, A. (2024). Fundamentals of strategic thinking of commanders and managers of high levels of the armed forces of the Islamic Republic of Iran. *Interdisciplinary Studies of Strategic Knowledge*, 14(56), 63-90. [In Persian]
- Aghahosseini Ashkaavandi, M., & colleagues. (2020). Identification and prioritization of strategic foresight capabilities components, crisis management and human resource agility in Isfahan Blood Transfusion Organization using Delphi and AHP techniques. *Quarterly Journal of Crisis Management*, 9(2), 45-62. [In Persian]

- Bayazi Tehraband, A., Kardanaej, A., Khodadhosseini, S. H., & Danaeifard, H. (2019). Identification and conceptualization of the drivers of strategic thinking. *Scientific Quarterly of Interdisciplinary Studies of Strategic Knowledge*, 11(42), 43-76. [In Persian]
- Carpenter, M. A., & Sanders, W. G. (2007). *Strategic management: A dynamic perspective*. Pearson Prentice Hall.
- Chong, J. K. S. (2004). Six steps to better crisis management. *Journal of Business Strategy*, 25(2), 43-46.
- Crandall, W. R., Parnell, J. A., & Spillan, J. E. (2013). *Crisis management: Leading in the new strategy landscape* (2nd ed.). Sage Publications.
- Dalkey, N. C. (1969). *The Delphi method: An experimental study of group opinion*. The RAND Corporation.
- Danaeifard, H., & Nasiri, M. (2011). Improving strategic preparedness for crisis management in public and private hospitals. *Strategic Management Studies*, 2(8), 1-22. [In Persian]
- Dashti, M. (2001). A strategic approach to the crises of Imam Ali's (AS) government. *Journal of History and Islamic Civilization*, 3(5), 89-112. [In Persian]
- Delbecq, A. L., Van de Ven, A. H., & Gustafson, D. H. (1975). *Group techniques for program planning: A guide to nominal group and Delphi processes*. Scott, Foresman and Company.
- Fearn-Banks, K. (2011). *Crisis communications: A casebook approach* (4th ed.). Routledge.
- Foster, H. D., & Wuorinen, V. (1976). *British Columbia's tsunami warning system: An evaluation*. University of Victoria.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson Prentice Hall.
- Hitt, M. A., Ireland, R. D., & Hoskisson, R. E. (2007). *Strategic management: Competitiveness and globalization* (7th ed.). Thomson South-Western.
- Hosseini, Y. D., & Damnai, A. (2012). Investigating the impact of strategic management on the quality of crisis operations [Master's thesis, Persian Gulf University]. [In Persian]
- Hunger, D., & Willen, T. (2005). *Fundamentals of strategic management* (M. Arabi & D. Izadi, Trans.). Cultural Research Office. [In Persian]
- Jaques, T. (2010). Embedding issue management as a strategic element of crisis prevention. *Disaster Prevention and Management*, 19(4), 469-482.
- Mazloumi, N. (2014). Crisis management: A strategic approach. *Quarterly Journal of Improvement and Development Studies*, 21, 45-68. [In Persian]
- Meyers, G. C. (1986). *When it hits the fan: Managing the nine crises of business*. New American Library.
- Mitroff, I. I. (2005). *Why some companies emerge stronger and better from a crisis: 7 essential lessons for surviving disaster*. AMACOM.
- Mollaei, A. (2021). Explaining the foundations and strategies of a smart city with a sustainable approach in the field of crisis management (Case study: Tehran metropolis). *Quarterly Journal of Disaster Prevention and Management Knowledge*, 11(3), 255-273. [In Persian]
- Nateghi-elahi, F. (2000). *Earthquake crisis management of megacities*. International Institute of Seismology and Earthquake Engineering. [In Persian]
- NikSeresht, M. (2023). Studying the relationship between strategic management and ICS crisis management system. *Proceedings of the First International Conference on Management, Business, Economics and Accounting*, Tehran, Iran. [In Persian]

- Pearson, C. M., & Clair, J. A. (1998). Reframing crisis management. *Academy of Management Review*, 23(1), 59-76.
- Pour Amini, P. (2005). Strategic management in organizations. *Management Journal*, 74, 34-52. [In Persian]
- Rahimnia, F., & Loghmani, H. (2013). Strategic management of workforce diversity: A competitive advantage. *Proceedings of the Tenth International Conference on Strategic Management*, Tehran, Iran. [In Persian]
- Robbins, S. P., & Coulter, M. (2012). *Management* (11th ed.). Pearson Education.
- Shahin, A., Ebrahimi, S., & Zarei, M. (2023). An overlapping approach to crisis management in an Iranian oil company. *Journal of Crisis and Disaster Management*, 15(2), 115-133.
- Taghvaei, M., & Alizadeh, J. (2012). Crisis management strategies of residential land uses in villages-cities (Example: Village-City of Aslandoz, Ardabil Province). *Housing and Rural Environment*, 31(138), 85-104. [In Persian]
- Zabihi, M., & Simaei, S. (2013). Strategic management and strategic entrepreneurship. *Proceedings of the Second National Conference on Modern Management*, Golestan Province, Iran. [In Persian]
- Zeqiri, I. (2010). A theoretical overview of the interactions between entrepreneurship and strategic management. *Munich Personal RePEc Archive (MPRA Paper No. 21943)*, 1-9.